

Philip Larkin i Akallaskolan

Mats Wahl

I oktober 2009 deltog jag i konferensen " Skolan Brinner.¹ " En av programpunkterna innehöll en föredragning av Peter Karlsson, distriktschef vid Kista Brandstation. Rubriken för inlägget var " Så här kan det se ut i verkligheten - statistiken säger inte hela sanningen. "

I den skriftliga presentationen av inlägget sa man: " Varje dag anläggs bränder i svenska skolor som personalen själv släcker. Den statistik som Myndigheten för samhällsskydd och beredskap redovisar visar när räddningstjänsten gjort en insats. De verkliga siffrorna över brandtillbud i skolan är betydligt högre än vad den officiella statistiken visar. "

Peter Karlsson berättade om Akallaskolan där man haft ett stort antal larm. Jag anställde Christina Zaar, f.d redaktör på Dagens Nyheter, för att göra två reportage. Det första börjar såhär:

" När jag kommer till Akallaskolan norr om Stockholm en förmiddag i januari 2010 har brandlarmet utlösts ännu en gång. Det är andra dagen i följd som larmet tjuiter. På skolgården huttrar elever och lärare, avbrutna mitt i skolarbetet... Elever och lärare är luttrade. Hösten 2008 ljöd larmet 87 (åttiosju) gånger på bara åtta veckor." (www.storlyand.se / När det brinner i skolan)

För att försöka vara hjälpsam i vad som tedde sig som en havererad skolsituation kontaktade jag skolans nytillträdde rektor Wolfgang Johansson och erbjöd mig att genomföra en skrivtävling i skolorna åtta. Min tanke var att förbättrad språkförmåga och villighet att kommunicera skulle underlätta arbetet i skolan, inte bara vad gäller anlagd brand utan på alla skolområden. Insatsen skulle bli begränsad, men återkommande. Värdet av insatsen torde bli litet, men kanske för somliga elever och för viss personal av någon betydelse.

Våren 2013 genomfördes den fjärde skrivtävlingen. Skolans personal, under ledning av rektor Wolfgang Johansson, hade vid det här laget fått stopp på de livsfarliga bränderna. (www.storyland.se / Skolan som slutade larma). Skrivtävlingarna har nu gått av stapeln i fyra år och den vinnande eleven har varje år belönats med tusen konor. 2013 tillkom ett översättarpris. Det var så Philip Larkin kom in i Akallaskolan och jag blev varse något rörande mina bevekelsegrunder.

I arbetet med skrivtävlingen 2013 hade jag bett att få en grupp elever att samarbeta med för att utveckla tävlingen. Gruppen hade ett antal konstruktiva sammanträden och tävlingsrubriken sattes. Tema för årets tävling blev " Livet - en berättelse. "

Jag besökte nu de två åttorna för att genomföra ett vanligt författarbesök där jag svarar på frågor om skrivande. Jag skulle senare återkomma för att i detalj berätta om tävlingen och uppmuntra eleverna att delta.

Som svar på en elevfråga berättar jag om den roman jag just då är sysselsatt med, " Ryttarna." (Natur och Kultur 2014). Medan jag återger romanhandlingen nämner jag en dikt som reciteras i romanen, Philip Larkins " This be the verse. " Med hjälp av smartboarden visar jag dikten.

They fuck you up, your mum and dad.
They may not mean to, but they do.
They fill you with the faults they had
And add some extra, just for you.

But they were fucked up in their turn
By fools in old-style hats and coats,
Who half the time were soppo-stern
And half at one another's throats.

Man hands on misery to man.
It deepens like a coastal shelf.
Get out as early as you can,
And don't have any kids yourself.

I förbifarten vänder jag mig till den närvarande läraren, som förutom i svenska undervisar i engelska. Jag föreslår att man under en lektion skall översätta dikten och kryddar mitt förslag med erbjudande om deltagande i en i stunden instiftad översättartävling. Den elev som lyckas bäst med översättningsarbetet skall få två biobiljetter. Så vitt jag vet har dikten aldrig översatts till svenska.

Vid terminsslutet har det kommit in ett antal tävlingsbidrag. Den som i Akallakyrkan på avslutningsdagen får två biobiljetter är David Pogolian.

De sabbar för dig, din mor och far
De kanske inte menar det, men ändå
De fyller dig med alla fel de har
Och tillägger lite extra. Bara för dig då

Men de var sabbade också för sin del
Av idioter klädda i äldre generationens kläder
De som tog hand om sina barn rätt och fel
Och andra som vill slå ut de andras tänder

En man ger sitt lidande till någon annan
Och lidandet fördjupas som en kant i en klipphylla
Så gå därifrån så fort du bara kan
Och skaffa inte några barn, för då får du dig själv skylla

Vilket förhållande de här Akallaungdomarna har till lyrik vet jag inte, men sannolikt är flera av dem flitiga musiklyssnare och får på det viset kontakt med formmässigt bearbetade texter.

Vilket var mitt eget förhållande till det lyriska då jag var barn och hur mötte jag Larkin?

Till fyraårsdagen fick jag en illustrerad volym med häpnadsväckande konstruktioner av Lennart Hellsing. Där mötte jag ambulansen som for till Skansen och drog en apa i svansen och jag lärde mig att det finns någon som hoppar hage på kungens mage.

När jag var sex år fick vi besök på Mörtvätsvägen i Slite. Besökaren sålde första upplagan av "Min skattkammare." Min mamma, som begripit att jag var en böckernas vän, köpte alla tio banden på avbetalning. Så småningom blev åttonde bandet min favoritvolym.

Förutom berättelserna om James Cook, Livingstone och Thomas Edison fanns här också några dikter. En av dem tilldrog sig mitt intresse. Att jag stannade upp inför just den dikten berodde på illustrationen. Några prärieskonare är omgivna av ryttare med bredbrättade hattar och i texten frågas efter männens pistoler. Alltihop tycktes hämtat ur någon av de serietidningar som jag slukade vid den här tiden. "Prärieserie" , "Cowboymagasinet " och "Tomahawk."

Det var Walt Whitmans " Pionjärer " som man stoppat in i volym nummer åtta. Mötet med den dikten skulle långt senare komma att påverka utformningen av romanen " Vinterviken."

När jag började skolan 1952 begynte psalminläringen. Somliga psalmer tyckte jag om, särskilt "Den blomstertid nu kommer." När jag cyklade till min kusin i Storugns passerade jag Lärbro, där psalmförfattaren Kolmodin varit kyrkoherde.

Psalmsjungandet följde mig genom folkskolan och ett antal psalmer lärdes utantill. I småskolan sjöngs ur " Nu ska vi sjunga ". Mest uppskattade jag berättelsen om blåsippan ute i backen och bonden som åkte till furuskog.

I Folkskolans läsebok mötte jag Sten Selanders " Spela kula." Den dikten hade jag gladeligen lärt utantill - om magister Weser gett den som läxa. Jag kulle gärna ha bytt den mot realskolans standardnummer, psalm nr 169, " Fädernas kyrka i Sveriges land ", en drapa med torftigt tankeinhåll, numera borttagen ur psalmboken

Hemma hade vi en bokhylla som innehöll två löpmeter böcker. Där fanns Pearl Bucks " Draksådd " och Richard Wrights "Son av sitt land" . Där stod Karl Gunnarssons " På Kanadas Prärier " och uppslagsverket " Kunskapens bok. "

Då jag fick " Min skattkammare" hade mamma åt sig själv köpt Frödings samlade dikter i mörkt röda skinnband med guldtryck. Volymerna stod där och blödde och jag minns inte att jag någonsin tog ner dem från hyllan.

I en garderob hade jag hittat "Soldatinstruktion för armén". Den kunde jag i tioårsåldern på det hela taget utantill. De numrerade styckena i instruktionen påminde om psalmverserna.

I bokhyllan stod också "All världens Lyrik" sammanställd av Anders Österling. Det var när jag börjat i gymnasiet som jag en dag tog ner boken och upptäckte Stevensons "Requiem." Den engelska texten följdes av en översättning.

UNDER the wide and starry sky,
Dig the grave and let me lie.
Glad did I live and gladly die,
And I laid me down with a will.

This be the verse you grave for me:
Here he lies where he longed to be;
Home is the sailor, home from the sea,
And the hunter home from the hill.

Under den vida rymdens rund,
gräv en grav för min sista blund.
Glad jag levde till dödens stund
och jag lade mig villigt ned.

Rista i stenen över min grav:
Här är den plats, som han mest höll av;
hemma är seglarn, hemma från hav
och skytten från skymmande hed.

Översättning: Karl Asplund och
Gunnar Mascoll Silfverstolpe.

Stevensons "Requiem" kom att bli den första dikt som jag lärde mig på engelska. Det skedde nog hösten då Hemingway varit död i några månader, jag hade upptäckt honom, läst "Farväl till vapnen" och bestämt mig för att bli författare, som Hemingway. Eller ta livet av mig, som Hemingway. Jag är osäker på vilket. Det ena behövde inte utesluta det andra.

En kamrat påstod att Stevensons dikt fanns på Hemingways gravsten. Det var inte sant, men det visste jag inte då.

Hemingway och Stevenson har det gemensamt att de dog "untimely", som det heter på engelska. Stevenson blev fyrtiofyra år gammal, Hemingway var sextioett då han tog sitt liv.

För ett tiotal år sedan deltog jag i en konferens vid The Tavistock Institute. En av konferensledarna, David Armstrong, ondgjorde sig över konferensdeltagarnas anemiska språkbruk och citerade "This be the verse". Stevensons dikt kom vid det tillfället tillbaka till mig och jag köpte strax därpå en samling Larkindikter.

Tidigare hade jag tyckt att Dylan Thomas "Do not go gentle into that good night" utgjorde det yppersta vad gäller diktning om och mot "that good night." Nu fann jag Larkins "Aubade," den mest fulländade av besvärjelser mot förtvivlan inför döden.

Dylan Thomas blev trettionio, också han en av de tidigt döda. Larkin blev sextiotre.

Så när jag sextioåttå år gammal står i Akallaskolan och lovar biobiljetter till den som ger sig på att med allvar och ambition förläna "This be the verse" en svensk språkdräkt så har det lilla projektet en dov klangbotten i mig själv; vilket jag begriper när jag på tunnelbanetåget in mot staden funderar över vad som egentligen är meningen med översättartävlingen.

Och när jag sätter punkt för meningen ovanför minns jag några rader av kyrkoherden i S:t Pauls cathedral, John Donne: "When one man dies, one chapter is not torn out of the book, but translated into a better language."

Besvärjelser mot döden kan ta sig många uttryck, ibland kan det räcka med två biobiljetter. Omedvetna tendenser kan sträcka sig ut ur sitt mörker och - åtminstone som hypoteser - låta sig formuleras.

Vilka de omedvetna tendenser är som i form av anlagda skolbränder sträcker sig ut ur plågade skolorganisationer och tar form av röksignaler på ett hemligt språk kan vi fundera över.

Om vi vill, och om vi vågar.

Också omedvetet formulerade organisatoriska skeenden kan, med den gamle prostens ord, bli "translated into a better language."

Men sånt arbete är utmanande och tidskrävande och där syns inte skymten av "kvicka fixar," så röksignalerna får sällan en tydning bortom det rent individuella - att det finns barn och unga som har det svårt.

Barn har emellertid det svårt över hela världen, endast undantagsvis, och särskilt i Sverige, anläggs därvid skolbränder.

Frågetecknen kring fenomenet anlagd skolbrand är otaliga. Drömmen om "kvicka fixar" och individualiserande förklaringsmodeller är ständigt på tapeten. Kanske för att röksignalernas budskap är så oroande att vi till varje pris vill slippa lära oss språket?

1 Jag hade blivit intresserad av anlagd skolbrand när jag våren 2005 befann mig i en skola i Helsingborg då brandlarmet utlöstes. Mina tankar rörande brandproblematiken ledde till att jag bjöds som föreläsare till en av de första större konferenserna rörande anlagd skolbrand. Jag bjöds också till MSB och till andra konferenser för att presentera mina tankar. (www.storyland.se / Skolbrand anlagd under dagtid / Åbokonferensen och Anlagd skolbrand / Göteborgskonferensen.) Se också den animerade filmen " Rök ", en film gjord av en sjuttonårig gymnasist.